

לקראת הצגת-בכורה ב"הבימה"

בערבות הנגב' - מחזה ליגאל מוסקוביץ

מאת ' פרח'

לה הופכין שישה מחזות. ואין אתה יודע, כמה זיגות סוליות ביקיתי עד אשר הגעתי כמה שהגעתי.

— בעצם מדוע זה "נהכסת" דווקא לדראמה, שהיא הצורה הספרותית הק" שה ביותר? ומה נשאר עוד טמון במ" גירתך?

— הדראמה היא סוג הכתיבה המדובר ביותר אל לבני למעשה החולתי במחיי בת מחזה בטרם פירסמתי סיפור המחזה הראשון, שהטמנתי במגירה היה, החור צב אברהם", שהוצג — נדמה לי — לפני שנים ע"י הסטוריה של הנוער הנוער בפתח-חקהוה, נושא — נקודת חיובים בהרי ירושלים במצור, ליד המחזה הזה מונחת הקומדיה ב"חיפושים אחר טיפוסים", שהוצגה ע"י הסטודיה הדראמטית של גען, במגירה שוכן עוד ימחזה — "חבורת הלוחמים" — על פינץ האנייה "פאטרייה".

שאלתי את מוסקוביץ; מדוע זה הוא נצמד לפי רוב לנושאים שאבק שריפה נודף מהם.

— זהו הרקע שעליו נרקמו החיים בארץ: הכנה למאורעות, מאורעות וע" תה — מלחמה.

— איזה מהמחזות הגנוזים שלך מת" בב אתה ביותר? התשובה באה מייד וילא היסוס:

— "חלומות בליל", מחזה על רקע סוציאלי, שיש בו נכיון לשבור את הת" חומים של זמן ותקופה. מתהווים בו מצבים, בהם הגבורים פועלים במשולש "בלתיאפשרי" של עבר, הווה ועתיד. הדדים בכפיפה אחת. אסירים יוצאים לחופשה לילה-לילה בליווי הקטיגור העליון — הוא שר החלומות — משך הטיוול הזה מתארעות אפיוודות השופכות אור על עכרם. בדרך זו מתגלים ההפי" כים והסתירות בנפש הגבורים. ייתכן וב" מאי צעיר ינסה להעלות על אחת הבמות את המחזה הזה, הדורש אומץ-לב מה-

ת בעל ה"אפורים כשק" הכרתי כש" הוא עצמו היה עוד "אפור כשק" — כטיגאל מוסקוביץ לא היה סופר צעיר, אלא מספר 3 בכיתה מס' 1 שלי פלוגת הכלמ"ח הראשונה בדרום הארץ אי-פעם ב"1941. זוכר אני, הקימונו מהנה ער" סלים בתירשת האקליפטוסים שבגן-יבנה, שכבנו ערסל ליד ערסל. לא ידעתי רבות עליו פרט לזאת, שהוא חבר קיבוץ גען ושהשעון הגדול התלוי בחור האוכל של קיבוץ הוא מזכרת מבחור צנום וגבוה, בעל רגליים וידיים — הנראות משום-מה ארוכות למעלה מן המידה ואשר — עוד אמרו לי — נוהג גם לכתוב.

הלפו חודשים ושוב רבצנו ביצר הרצל שליד בן-שמן. באחד הימים משך אותי לפאתי היער להקראת-בכורה — במחיצה של שניים — של מחזה בלתי-גמור על חיי קיבוץ בשם "משפחה בצריף". אינני זוכר מה העירותי לו אז, אבל שמור בזכרוני משפט אחד של יגאל: מחזה זה עוד יוצג באחד התיאטראות בארץ.

עשינו עוד ככרח דרך יחד ואח"כ נעל- מו עקבותיו. רק מפעם בפעם הגיעתי ידיעה עליו או שהיינו נפגשים לדקות ספורות בין "גשם לרות": ידעתי — שכב ברפית, בלטרון (היה בין המשוחחרים האחרונים, כחב ספרים, ואח"כ נהיה קצין תרבות

"שוחחתי" עמו גם באמצעות ספריו — קובץ הסיפורים "אפורים כשק", או המח" זה התנכי "תמר אשת ער" ולבסוף בר" מן מחיי מושב עובדים בשלהי המאור- רעות — "מי אמר שהוא שחור". והנה שוב נפגשנו.

קיימת את הבטחתך — אמרת. בעוד מספר ימים תיערך הצגת הבכורה של מחזה שלך (אמנם לא "המשפחה בצ" ריף") מעל קרשי במה של ממש. הצי לחת, מה?

— לא בדיוק, עד הופעת "אפורים כשק" היו מוגחים במגרת כאבן שאין

תיאטרון והבמאי גם יחד, כי צריך יהיה לבטל כמה נאדרים מקובלים.

שיחתנו נטתה ל"עלות על שרטון". דו"א מזכיר לי, שכמו מחברי הסטודיה טר כוערי ידושים, אשר רערו על דבר מה כנה מהסיכורים ב"אכורים כשק" (בבימויו של גבי רכאל), נפלו בקרבות על גרעין-עיון, ורך אגב, אני שוגל על חוכמיותו הספרותיות לעתיד ("אני ער" בו על מוזהה ניתקופת שקיעתם של בית התשמונאים ועל רובין מתקופת הצי האכור שלנו — צי-הדיים של אניות המעפילים"). אך את השזלה העיקרית נמנעתי מלהציג, אולי משום שהיא בב" חגיגת הכרות "שאח" לגבי סופר צעיר. — מזה נתן יך ית העיון לכתוב מחזה על קיבוץ בכיתור, בנוי ביסודו על פרי שת נגביה. אינני יודע אם זה מוקדם או מאוחר מדי, אך ודאי שזה קשה ומסוכן למדי.

— אני יודע ש"העסק" אינו פשוט כלל, אך בשכילי הדבר היה פשוט יותר. ראשית, אני מאמין בהזמנה סוציאליזם פגומים: שנית, היה לי רקע אובייקטיבי לכתובת הכחזה, אחת יודע הרי, שחגיגתי עם גדודי בין וגבעות האלה והיצירה ודורה חוויה בלתי-אמצעית. אך לא בזה העיקר, דהעזה לכתוב על נושא זה באה מתוך ההכרה הברורה שלחיי יוצרים בתקופת הקרבות, בתוך גינוני הגבורה הגדולים ביותר, לא נתלוה כל פאטוס. המעשים געשו בהכרה שקטה, יחסי אהם נמשכו גם במצבים החמורים ביותר, גם בלחץ של שלושים אלף פגזים, אם כי מאות פעולות יומיומיות מוארות בנסיונות אלה אחרת.

"את המחזה בנית על יסוד אלמנטים קבוציים ואנושיים כפי שבאו לידי גילוי בקרב על נגבה, העליתי רק את גילו של הקיבוץ וכך נוטלים חבל במחזה שני דורות, מה שמסייע ליצירת קונפליקטים אנושיים".

— זאת אשר רציתי לשאול — הפסק חיו — על מה בנוי הניגוד היסודי, כפי שקוראים לו הקונפליקט הדראמטי, במ" חזה שלך? — על ההתנגשות בין שתי השקפות — שכי אחת מהן מוצדקת כשלעצמה: לסי" גת או לא יסגת? קיבוץ הוא רק משלט או יותר מזה — נקודה שצריך להחזיק

בה גם כשאין נדבר הגיון נבאה הישי" קיסט, למשל, הו אבעד כגדי, הוא כוען שיט להוציא לכהות את אנשי הגרעין המשקי; המגלמה היגדר — דוא אומר — ואז נעניד לפני אבוס עבור. משק ללא אנשי משק, כי יבנה יז את בקעת יואב' — המתים! הוא מוסיף ושו"ל. "מדוע לא הוצאנו את הטרקטורים בנד מועד וזיכינו עד שללו באש ואת המכבש — עד שהופגו ומדוע יא העבירו את הכרות" הנה היום יריתו בשרי פרות פנויות. אשתדל להיות שקט, אבי אני מבקש תשובה ו הרי משהו אשים בכך".

לעומתו משיב מפקד המקום: "אתם רוצים לדעת דברים ברורים? — ואת הוא התאבדור. אני לא בחרתי בגורל הזה הגורל "בחר" בנו, בהתאבדותו ייתכן ונמנע התאבדות של נקודות אחרות. גת קצנו קוץ מכויר בדה האוייב, אם גת ריך או גטיסחנו לימים שעות ואפילו זקות — ייתכן שדרום הארץ ייצל יכפיקו להתחפר, להתאמן, לאגור נשק".

אני עצמי שכבתי באותם הימים בחפ"י רות של קיבוץ-משלט ליד נגבה. באזני עדיין מהדהד רעם שלושים אלף פגזים שהומטרו על הקיבוץ ובמחתי עדיין מנ" קרת השאלה — היחזיקו מעמד? — אם נגבה תיפור הרי מחר תורנו יגיע ואחר כך תורם של אחרים... אינני יודע כי" צד הצליח הסופר לעצב את הדמויות בקונפליקט הזה של השקפון. אך הוא היה מונח ביסוד המערכה הפנימי, כשהתלבטותה היתה לא פחות יזרית מאכזריות הקרב עצמו.

בתוך המאבק הגדול משולבים במחזה גם קרבות-משנה: צריך למצוא נהג שיפרוץ את טבעת הכיורור עם פצועים. המשימה — כמות כמוות בטוח. והנהג היחידי הנותר — בנו של המפקד. וה" מפקד מהסס: לשלוח או לא?

קיים גם קונפליקט בין רשות המקום ורשות הצבא, שחש בכוחותיו הדלים בימים ההם להצלת המקום.

— עליכם להבין — אומר מפקד פלוגת הצבא, שאין המשקיסט המומחה רשאי ליעץ לי ביצד לפעול.

השובת מפקד המקום היא: "כאן יושבים לא משקיסט"ב, אלא אנשים ששיקדו 25 שנות חיים בקרקל הזאת. 25 שנות חיים כקנים להם זכות להח" דיט אם דם יטשים אז ביהם או לא, ובעיניך אם הם מוכנים להילחם על הבית הזה, יש להם זכות להחלפה לא יותר, אולם גם לא פחות מאשר לאישי הצבא, השילולים שלהם אינם בנויים על מדעים, מרגשות, אבל הסיהם המחזיר סים את האנשים ליד המקלעים והמרי- גמות, בשם שהחזיקו אותם קורם ליד הסטנים והרובים המועטים שזיו להם". מפקד הפלוגה, איש תל-אביב, שאף הוא שיכל אשה וילד (לא הבאתי או- חם לקבורה, כי לא חזה מה להביא — פרט לכתמיידם על הכתלים) אומר בהמ" שך המערכה: "גקלעתי לכאן במקרה, אבל זה מתחיל להיות שיוך לי — הנוף, האנשים".

ובתוך מטר הסגנים הזה נאבק הגו" ער הארצי-ישראלי על נפשו, כאותה זפור רן, שנשתיירה שלמה ליד החפירה, "איננו רוצים נולות ולצלול עטוף עמוק — אומרת אסתר מהן — שמא נראה חתום פעורה, משום שעוזי ואורי הם בגיל שבו טרם ליטפו צכה של גערה".

בהצגת המחזה ב"ערבות הנגב", משי" החפים 14 נפשות (11 חברי קיבוץ, חייל גח"ל, חייל מבני המושבות ומפ" קד פלוגת הצבא איש העיר), לביציר עו גייס הבמאי פינקל את הגוואר" דיה הוותיקה והצעירה של "הבי" מה". בין המשתתפים: מסקין, רובינה, קלאצ'קין, קוטאי, ברוק, בת-עמי, אמי" הלי, שלמה כר-שביט מהציוזבטארון, שמוליק סגל, מהלהקה הצבאית המרכז זיה, עדה טרייבמן, נחמה דודית, ש. פרידמן ובר.

נפרדנו. את השאלה אם העותו של ל. מוסקוביץ להעלות נושא כזה על הב" מה מצדיקה את עצמה, אני מגיח לבי" קורת, אך מקווה אני, שהוא לא בנה את הצלחת המחזה על הביקורת השי" לילית, כפי שקרה לאחד המחזות האחי רונים ב"אהל", כשהקהל נהר לתיאטר- רון בעיקר, כדי להיווכח, עם מי הצ" דק — עם המבקר או המחבר.